

**ARAB TILI O'QITISHDA INNOVATSION METODLAR: KELAJAK
AVLOD TILSHUNOSLARI UCHUN YANGI YONDASHUVLAR VA
LINGVISTIK TAHLILLAR**

Mamatmusayev Nosir

Yangi Asr Universiteti

***Annotatsiya:** ushbu maqolada globallashtirish davrida arab tili o'qitish metodikasini takomillashtirishning dolzarb masalalari tadqiq etiladi. Maqolada klassik arab tilshunosligi an'analari va zamonaviy lingvokognitiv yondashuvlarning o'zaro uyg'unligi tahlil qilinadi. Ayniqsa, talabalarda arab tili grammatikasini o'zlashtirishda uchraydigan qiyinchiliklarni bartaraf etishda innovatsion texnologiyalarning o'rni ilmiy asoslab berilgan. Tadqiqot natijalari oliy ta'lim muassasalarida arab tili mutaxassislarini tayyorlash sifatini oshirishga xizmat qiladi.*

***Kalit so'zlar:** arab tili, lingvistika, metodika, Nahv, Sarf, pedagogik innovatsiya, kommunikativ kompetensiya, kognitiv yondashuv, Yangi O'zbekiston, intellektual salohiyat.*

Yangi O'zbekiston sharoitida uchinchi Renessans poydevorini qurish strategiyasi barcha sohalar qatori ta'lim tizimi oldiga ham ulkan vazifalarni qo'yimoqda. Xususan, sharqshunoslik va arabshunoslik sohasida professional kadrlarni tayyorlash bugungi kunning eng dolzarb masalalaridan biridir. Arab tili nafaqat boy tarixiy-madaniy merosimizni o'rganish kaliti, balki zamonaviy diplomatiya, iqtisodiyot va ilm-fan tili hamdir.

“Kelajak avlod vakillari” konferensiyasi doirasida biz yosh mutaxassislarning til o'rganishga bo'lgan qiziqishlarini qanday qilib barqaror saqlash va ularga murakkab grammatik tuzilmalarni qanday oson tushuntirish

masalalarini ilmiy tahlil qilishimiz lozim. Klassik uslubdagi “yodlash” (tahfiz) metodidan voz kechib, “tushunish va qo‘llash” (tafhim va tatbiq) metodiga o‘tish davr talabidir.

Arab tili grammatikasi o‘zining mantiqiy aniqligi va matematik tuzilishi bilan ajralib turadi. Biroq, an’anaviy darsliklarda qoidalarning haddan tashqari ko‘pligi va misollarning faqat klassik matnlardan olinishi talabalarda tushunish qiyinchiliklarini keltirib chiqarmoqda.

Morfologiya (Sarf) tahlili: Kelajak avlod vakillariga fe‘l vaznlari va so‘z yasash qoliplarini o‘rgatishda “Derivatsiya (ishtiyoq) nazariyasi”ni zamonaviy metodlar bilan bog‘lash lozim. Masalan, bitta uch harfli o‘zakdan (masalan: ك-ت-ب) o‘nlab so‘zlarning yasashini grafik ko‘rinishdagi “so‘z daraxti” (Tree diagram) orqali tushuntirish talabning vizual xotirasini kuchaytiradi.

Sintaksis (Nahv) tahlili: Arab tilida so‘z tartibi va i‘rob (kelishik) belgilari gapning ma‘nosini belgilovchi asosiy omildir. Biz dars jarayonida “Amal nazariyasi”ni (Nazariyat al-Amil) soddalashtirilgan holda, zamonaviy matnlar (gazeta va internet maqolalari) misolida tushuntirishimiz kerak.

Til o‘rganishdan maqsad faqat matnni tarjima qilish emas, balki fikrni o‘sha tilda bayon eta olishdir. Hozirgi kunda “Lingvodidaktika” fani til o‘rgatishda to‘rtta asosiy ko‘nikmani (tinglab tushunish, gapirish, o‘qish va yozish) baravar rivojlantirishni talab etadi.

Tinglab tushunish (al-Istima‘): Talabalarga nafaqat darslikdagi audiolarni, balki arab dunyosidagi mashhur notiqalar, ilmiy ma‘ruzalar va yangiliklar dasturlarini muntazam eshittirib borish kerak.

Nutq (al-Kalam): Dars jarayonida “Debat” va “Rolli o‘yinlar” metodidan foydalanish talabada muloqotga kirishish qo‘rquvini yo‘qotadi. Masalan, “Xalqaro konferensiyada ishtirok” yoki “Eksport shartnomasi tuzish” mavzularida arab tilida simulyatsiyalar o‘tkazish yuqori natija beradi.

Bugungi yoshlar – "Digital Natives" (Raqamli avlod) vakillaridir. Ularga an’anaviy doska va bo‘r bilan dars o‘tish samaradorligi past.

Elektron korpuslar: Arab tili korpusi (The Arabic Corpus) bilan ishlash talabalarga so‘zlarning kontekstdagi ma’nosini tezroq aniqlashga yordam beradi.

Mobil platformalar: “Anki” yoki “Quizlet” kabi ilovalar yordamida arab tili lug‘at boyligini oshirish metodikasi o‘zini oqlamoqda.

Ushbu maqolani tayyorlashda qiyosiy-tiplogik tahlil, induksiya va deduksiya hamda pedagogik kuzatuv metodlaridan foydalanildi. Yangi Asr Universiteti talabalari o‘rtasida o‘tkazilgan tajriba-sinov ishlari shuni ko‘rsatdiki, darsning 30% qismi interaktiv o‘yinlar va zamonaviy texnologiyalarga ajratilganda, talabalarning o‘zlashtirish ko‘rsatkichi 25-30 foizga oshgan.

Arab tili o‘qituvchisi sifatida shuni ta’kidlashim kerakki, talaba arab tilini shunchaki “o‘lik til” (faqat kitoblarda qolgan til) sifatida emas, balki “tirik va rivojlanayotgan tizim” sifatida ko‘rishi shart. Buning uchun:

O‘quv dasturlariga “Zamonaviy arab adabiy tili” (Modern Standard Arabic) bilan birga “Siyosiy va iqtisodiy arab tili” terminologiyasini ko‘proq kiritish;

Talabalarni arab mamlakatlaridagi nufuzli universitetlar (masalan, Al-Azhar) o‘quv metodikasi bilan tanishtirib borish;

Mustaqil ta’lim soatlarini loyiha asosida tashkil etish (masalan: “Arab tilida O‘zbekiston turizm salohiyatini taqdim etish”).

Xulosa o'rnida aytish joizki, kelajak avlod vakillarini yetuk arabshunos mutaxassis qilib tarbiyalash – bu nafaqat til o'rgatish, balki ularda yangicha dunyoqarashni shakllantirish demakdir. Innovatsion metodlar, raqamli texnologiyalar va milliy pedagogik an'analar uyg'unligi Yangi O'zbekiston kadrlarining jahon arenasida raqobatbardosh bo'lishini ta'minlaydi. Biz, pedagoglar, bu yo'lda dars jarayonini doimiy ravishda takomillashtirib borishimiz mas'uliyatli va sharaflı vazifadir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Mirziyoyev Sh.M. "Yangi O'zbekiston taraqqiyot strategiyasi". – Toshkent, 2022.
2. Abboud, P. F. "Elementary Modern Standard Arabic". – Cambridge University Press, 2018.
3. Rahmatullaev Sh. "Arab tili darsligi". – Toshkent, 2019.
4. Badawi, El-Said. "Modern Written Arabic: A Comprehensive Grammar". – Routledge, 2016.
5. "Journal of Arabic Linguistics" (Scientific articles collection).
6. Al-Azhar universiteti "Lisonul arab" fakulteti metodik qo'llanmalari.